

81'243:005.963.1:004(477)

Гавриленко Світлана

ORCID 0000-0001-7950-2545

Викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: svetik.tashlyk@gmail.com

Кашпур Світлана

ORCID 0000-0001-8683-1443

Викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: lanagirrl@gmail.com

Сіроштан Яна

ORCID 0000-0002-1405-3475

Викладач кафедри іноземних мов
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: yana.polulyakh@gmail.com

МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ МАСОВИХ ВІДКРИТИХ ОНЛАЙН-КУРСІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розкрито можливості використання українських масових відкритих онлайн-курсів на заняттях із англійської мови та їх упровадження під час дистанційного навчання у ЗВО.

У зв'язку з необхідністю забезпечення стабільності та безперервності навчання в умовах воєнного стану, застосування масових відкритих онлайн-курсів є невід'ємним компонентом освітнього процесу.

***Метою роботи** є аналіз доцільності використання масових відкритих онлайн-курсів та можливості їх упровадження в навчання іноземної мови (англійської) в закладах вищої освіти.*

***Методологія дослідження.** Для отримання найбільш значущих результатів дослідження застосовано методи теоретичного аналізу, зіставлення, порівняння, систематизації та узагальнення.*

***Наукова новизна.** У статті окреслено особливості та переваги масових відкритих онлайн-курсів під час навчання іноземної мови (англійської). Запропоновано для аналізу матеріали з українських масових відкритих онлайн-курсів Prometheus та EdEra (Educational Era).*

***Висновки.** Масові відкриті онлайн-курси є актуальною темою в сучасній науковій спільноті. Досліджуються особливості та роль масових відкритих онлайн-курсів і вивчаються закономірності впровадження подібних курсів у навчання англійської мови. Доведено, що за умов продуманого використання масових відкритих онлайн-курсів вони можуть стати невід'ємним компонентом навчального процесу в дистанційному форматі. Детально охарактеризовано зразки курсів, які є оптимальними для застосування під час занять із англійської мови. Перспектива подальших досліджень полягає в створенні технології поєднання зазначених онлайн-курсів із іншими методами творчої діяльності під час викладання іноземної мови (англійської).*

***Ключові слова:** масові відкриті онлайн-курси, дистанційне навчання, ЗВО, онлайн-освіта, іноземна мова (англійська).*

Постановка проблеми. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні зазнав величезних змін. З'явилася низка проблем у сфері вищої освіти, одна з яких – забезпечення стабільності та безперервності навчального процесу. Це спричинило інтенсивний пошук нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Необхідним стало використання сучасних платформ, онлайн-сервісів та засобів задля здійснення навчального процесу, які могли б забезпечити певну стабільність та безперебійність навчання в умовах війни. З огляду на це, актуальними є питання щодо використання масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) у закладах вищої освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Починаючи з 2013 року питання створення та використання масових відкритих онлайн-курсів в університетах привертало увагу великої кількості зарубіжних та вітчизняних науковців [4]. Теоретичні аспекти та особливості масових відкритих онлайн-курсів заклали англійські вчені, зокрема Д. Левін, Т. Фенвік, Н. Хард. В Україні питанням вивчення досвіду та використання масових відкритих онлайн-курсів присвячено дослідження І. Бацуровської, М. Кухаренко, А. Джаландінової, Н. Сиротенко, Н. Тихомирова, І. Примаченко та інших вчених. Тоді як тема розробки МВОКів здобула значної популярності, проблематика інтеграції наявних курсів у освітній процес отримала набагато менше уваги [5]. Серед вітчизняних науковців питанням ефективності впровадження МВОКів займався Г. Шалацька [6].

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження МВОКів у навчальний процес закладів вищої освіти, аналіз можливостей використання українських масових відкритих онлайн-курсів студентами в процесі вивчення англійської мови.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Для досягнення поставленої мети було здійснено огляд та системний аналіз наукових публікацій українських та закордонних учених щодо питань методики вивчення та впровадження в навчальний процес масових відкритих онлайн-курсів; порівняння та синтез теоретичних розвідок щодо використання МВОКів у навчанні студентів, узагальнення і систематизацію теоретичного матеріалу з проблеми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Масові відкриті онлайн-курси (МВОК) – це інтернет-курси з великомасштабною інтерактивною участю та відкритим доступом. Термін «масовий відкритий онлайн-курс», англійською – massive open online course (MOOC) – уперше запропонував Дейв Кормієр у 2008 році [3]. На думку дослідників І. Бацуровської та А. Джаландінової, термін «масовий відкритий онлайн-курс» можна пояснити через трактування кожного слова окремо. Так, наприклад, слово «масовий» означає залучення до певного процесу великої кількості учасників, які можуть перебувати в різних куточках світу. Слово «відкритий» трактують так: кожен учасник освітнього процесу має право в будь-який зручний для нього час безкоштовно використовувати розміщений на освітньому ресурсі навчальний матеріал, розповідати про його існування будь-кому. Коли йдеться про слово «онлайн», то це означає, що всі курси знаходяться в мережі інтернет. Щодо слова «курс», слід зазначити, що для кожного навчального процесу можуть існувати певні правила [1].

Масовий відкритий онлайн-курс може містити теоретичну та практичну складові, а також аудіо- та відеозаписи лекцій і семінарів, відкриті форуми для спілкування. Загалом МВОКи дозволяють зробити освітній процес більш гнучким, а нині – зберігають стабільність та безперервність освіти.

Засобами реалізації масових відкритих онлайн-курсів є світові платформи, що розраховані на велику кількість учасників освітнього процесу, серед яких Coursera, Udacity, EdX, FutureLearn, і Tunes U, Udem, Khan Academy й ін. [3]. Серед українських МВОКів необхідно зазначити такі найбільш популярні платформи, як: Університет онлайн, ВУМ online, LINGVA SKILLS тощо. Проте найбільш відомими та потужними за своїм наповненням є Prometheus та EdEra. Саме їх можливості розглянемо детальніше.

У жовтні 2014 року стартував український освітній онлайн-проект, відомий як Prometheus, мета якого – зробити найкращі курси від провідних викладачів, університетів та організацій світу доступними для всіх. Це перший та найбільший проект безкоштовної освіти для всіх в Україні, створений Іваном Примаченком та Олексієм Молчановським. Prometheus працює на базі OpenEdx, яка була розроблена та впроваджена Массачусетським технологічним інститутом та Гарвардським університетом. Серед викладачів – лектори таких закладів освіти України, як КНУ імені Т.Шевченка, НТУУ «КПІ», Києво-Могилянська бізнес-школа, Український католицький університет, Львівська ІТ-школа (LITS). Станом на 2023 рік Prometheus пропонує понад 300 курсів для онлайн-навчання. Перевірити здобуті знання слухачі мають змогу за допомогою різноманітних інтерактивних проміжних і фінальних завдань, успішне складання яких після завершення курсу дасть змогу отримати сертифікат, який цінується на національному ринку праці. Курси на платформі створені українською мовою, безкоштовні й доступні в мережі в будь-який час. Є й мобільний додаток для Android та iOS, що дає змогу вчитися за допомогою мобільних гаджетів [3].

Серед успішних українських проектів, які сьогодні пропонують масові відкриті онлайн-курси, можна виокремити онлайн-платформу EdEra (Educational Era), яку було запущено на початку 2015 р. Мета EdEra – зробити освіту в Україні якісною, доступною та наявною в глобальному освітньому контексті. До кожної лекції (коротких відео, запитань і завдань для кращого засвоєння матеріалу) додається супроводжувальний матеріал – конспект із ілюстраціями та поясненнями. Навчатись можна в будь-який зручний час, а успішність користувача підтверджується сертифікатом. Станом на 2023 рік на платформі представлено близько 100 онлайн-курсів [3].

Незважаючи на меншу кількість курсів на українських платформах порівняно з іноземними, вітчизняні мають великий потенціал для впровадження в освітній процес. Розглянемо кілька прикладів застосування онлайн-курсів із МВОК, Prometheus та EdEra, у навчанні англійської мови.

Так, у межах опанування дисципліни «Ділова іноземна мова» студентами другого курсу освітньо-професійного рівня «бакалавр» спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), ефективним та доцільним є робота з курсом «Business English» на платформі онлайн-освіти Prometheus. Цей курс націлений на те, щоб допомогти вивчити ключову бізнес-лексику та деякі елементи граматики,

а також навчитися застосовувати ці знання на практиці у робочих ситуаціях, ефективно використовувати англійську мову у бізнес-середовищі. Розрахований курс на рівень Pre-intermediate.

Курс «Business English» поділено на 3 частини. Перша – це лексична частина з двома темами, які присвячені граматиці. Друга частина присвячена розвитку практичних навичок володіння бізнес-англійською та підготовці до поширених в бізнес-середовищі ситуацій. Третя частина містить декілька порад, як рухатися далі у вивченні бізнес-англійської та англійської мови в цілому. Теми курсу є самостійними, що дозволяє працювати з ними у довільному порядку, не хвилюючись про логічність та послідовність. Кожна тема містить багато цікавих та змістовних відео-лекцій. До того ж, є можливість завантажити презентацію до теми у форматі pdf. Також, після опанування теоретичного матеріалу, студенти можуть перевірити ступінь засвоєння знань та виконати тест на самоперевірку.

Багато тем курсу «Business English» відповідають темам навчальної програми дисципліни «Ділова іноземна мова». Серед них: Companies and Work arrangement, Business trips, People Management, Presentation skills, Business meetings, Writing effective emails та інші. До того ж, кожна тема має багато підтем, які дозволяють ґрунтовно опанувати матеріал. Наприклад, тема Writing effective emails поділяється на наступні підтеми: Structure of an Email, Formal/Informal Style – Words, Formal/Informal Style – Phrases, Standard phrases, Active vs Passive Voice, KISS Principle, Short Forms, Being Polite, Linking Words. Робота з курсом «Business English» дозволяє не лише урізноманітнити опанування дисципліни «Ділова іноземна мова», але й значно поглибити вивчення ділової англійської мови за рахунок великої кількості відео-лекцій та можливості засвоїти отримані знання на практиці.

Крім того, англійська мова на природничих спеціальностях може бути не менш цікавим предметом, ніж фізика, хімія, біологія чи фармакологія. Адже головне – це підібрати завдання, знайти мотивувальні матеріали та продумати різноманітні форми діяльності. Надзвичайно ефективним під час роботи зі студентами природничо-математичного факультету є використання різноманітних онлайн-платформ та інтернет-курсів.

Зосередьмо увагу на курсах від Prometheus, які допоможуть студентам здобути нові знання та вдосконалити набуті вміння й навички. Наприклад, «Англійська для STEM (наука, техніка, інженерія та математика)» – це курс, розрахований на носіїв англійської мови, котрі прагнуть у майбутньому застосовувати знання англійської мови для науки. Саме представникам природничо-математичного факультету цей курс має стати надзвичайно корисним та пізнавальним, адже інновації в науці – прерогатива людей математичного складу розуму. Тому для таких спеціальностей, як 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 101 Екологія, 102 Хімія, 103 Науки про Землю, цей онлайн-курс стане досить актуальним під час вивчення дисципліни «Іноземна мова». Під час опанування курсу студенти зможуть дізнатися про новітні сфери наукових пошуків, збагатити словниковий запас та одержати нові мовні навички для обміну інформацією в науковій спільноті.

Окрім наукового спрямування та опанування нових лексичних одиниць, студенти матимуть можливість розглянути різноманітні стратегії читання, які знадобляться для розуміння найактуальніших наукових статей та матеріалів англійською мовою. Також курс містить техніки навчання роботи з текстами, а саме виокремлення головної інформації та роботу з новими лексичними одиницями, необхідними для отримання та поширення нових знань у певній науковій сфері. Загалом, курс безкоштовний, складається з п'яти розділів, наповнених цікавою та важливою інформацією для майбутніх молодих науковців, зокрема відеолекціями, матеріалами на форумі, безліччю завдань практичного характеру тощо. До того ж за бажанням студенти матимуть змогу одержати сертифікат за умови успішного виконання завдань курсу (для цього потрібно набрати не менше 70 %). Логічним продовженням проходження курсу «Англійська для STEM (наука, техніка, інженерія та математика)» може бути виконання проєктного завдання. Адже саме завдяки методу проєктів студенти можуть швидше поглибити й удосконалити лексичні та граматичні знання з іноземної мови, а також перетворити набуті знання та вміння в мовленнєві та комунікативні компетентності [2]. Тому завданням викладача є скомпонувати чіткі й зрозумілі цілі проєкту, щоб під час його виконання студенти змогли застосувати всі здобуті з курсу знання та ще більше підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови. Можливі теми проєктної роботи після проходження курсу: *the main reasons why the Earth is getting warmer; new cleaner energy sources; pros and cons of climate change in the world.*

Ще один курс на Prometheus – «Англійська для кар'єрного зростання» – також одна з можливих форм роботи зі студентами немовних спеціальностей, котрі вивчають дисципліну «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Після проходження такого курсу студенти зможуть краще усвідомити необхідність володіння англійською мовою на достатньому рівні для успішного працевлаштування в майбутньому. Матеріали курсу допоможуть студентам розширити свої уявлення про кар'єрні шляхи на світовому ринку, поліпшити словниковий запас і вдосконалити вміння та навички для досягнення професійних цілей. Найголовніше в процесі роботи над цим курсом – покрокове створення професійного резюме та супровідного листа. Не менш важливим завданням є ознайомлення студентів із найпопулярнішими запитаннями та ситуаціями під час проходження співбесід. Цей курс охоплює п'ять розділів, що дасть змогу студентам детально розібратися з матеріалами, попрактикуватися в написанні власних зразків резюме й супровідних листів, а також спробувати уявити себе на співбесіді та намагатися відповісти чітко й правильно на всі запитання, спираючись на здобуті знання з цього курсу та на попередній досвід у вивченні англійської мови.

Під час вивчення дисципліни «Практична граматики англійської мови» студентами другого курсу освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) можливим є використання курсу «Англійська мова: частини мови» на онлайн-платформі EdEra. Оскільки глибоке та осмислене вивчення іноземної мови неможливе без знання морфології, синтаксичних функцій кожної з частин мови, особливостей граматичної побудови словосполучень та речень, цей курс якнайкраще допоможе студентам опанувати граматику англійської мови. Мета курсу – навчити правильній побудові речень англійською, адже недостатньо знати лексичне значення слова та його відповідники в українській мові, важливо правильно користуватися словниковим запасом відповідно до морфологічних та синтаксичних принципів. Курс «Англійська мова: частини мови» складається з 6 частин та двох іспитів (проміжного та заключного). У першій частині подаються загальні відомості про частини мови та описуються особливості вживання артиклів в англійській мові. Друга частина присвячена розрядам займенників, іменнику та його групам та особливостям словотворення в англійській мові. Третя частина курсу розкриває особливості вживання прикметників та прислівників, ступені порівняння, порядок прикметників у реченні. Ця частина курсу є особливо ефективною під час вивчення теми Participles у рамках дисципліни «Практична граматики англійської мови», оскільки тут детально та глибоко пояснюються особливості використання прикметників на -ing та -ed. Четвертий розділ курсу присвячений службовим частинам мови та їх ролі в побудові речень. П'ята та шоста частини курсу розкривають особливості використання та роль дієслів, надають загальні характеристики звичайних та модальних дієслів, а також неозначених форм дієслова (інфінітива, герундія, дієприкметника та дієприслівника). Останні дві частини курсу «Англійська мова: частини мови» збігаються з низкою тем, які опановують студенти у процесі вивчення дисципліни «Практична граматики англійської мови». Це дає змогу послуговуватись зазначеним курсом з онлайн-платформи для урізноманітнення методів співпраці студентів та викладача. Так, матеріали курсу допоможуть студентам ефективно оволодіти знаннями щодо форм інфінітива та герундія (Simple, Perfect, Continuous та Perfect Continuous forms), синтаксичних ролей інфінітива та герундія, особливостей перекладу інфінітивних та герундіальних комплексів українською мовою. Використання курсу «Англійська мова: частини мови» в рамках опанування дисципліни «Практична граматики англійської мови» має низку переваг, а саме: після проходження курсу студенти матимуть базові знання морфології англійської мови, що є необхідним для подальшого вивчення не тільки граматичної структури мови, але й успішного оволодіння навичками розмовного та писемного мовлення; курс дає змогу вивчати мову самостійно, що особливо важливо у процесі дистанційної або змішаної форм навчання. Матеріали можуть бути використані на різних етапах навчання: під час опанування нового матеріалу як додаткове джерело інформації, як домашнє завдання, як завдання для самостійного опрацювання з наступною перевіркою здобутих знань та вмій.

Висновки. У статті доведено доцільність упровадження українських масових відкритих онлайн-курсів у навчальний процес, а саме в такі дисципліни, як «Ділова іноземна мова», «Іноземна мова (англійська)», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та «Практична граматики англійської мови». Зазначено, що застосування онлайн-курсів є вкрай необхідною формою роботи зі студентами під час дистанційного навчання. Окреслено особливості конкретних курсів та специфіку їх використання; охарактеризовано етапи роботи для кожного з курсів та кінцевий результат для студентів після опрацювання відповідного матеріалу.

References

1. Бацуровська І. В. Історія розвитку масових відкритих онлайн курсів в освіті. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2015. Вип. 1. С. 63–66.
Batsurovska, I. V. (2015). Istoriiia rozvytku masovykh vidkrytykh onlain kursiv v osviti [The history of the development of massive open online courses in education]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii*, 1, 63–66 [in Ukrainian].
2. Кашпур С. І., Полулях Я. Ю., Ташлик С. В. Роль проектного методу в навчанні Ділової іноземної мови в ЗВО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2020. Вип. 9 (165). С. 52–58.
Kashpur, S. I., Poluliakh, Ya. Yu., Tashlyk, S. V. Rol proektnoho metodu v navchanni Dilovoi inozemnoi movy v ZVO [The role of the project method in teaching a business foreign language in higher education institutions]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka*, 9 (165), 52–58 [in Ukrainian].
3. Петренко С. В. Сутність та особливості українських платформ масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11. Том 2. С. 165–173.
Petrenko, S. V. (2020). Sutnist ta osoblyvosti ukrainskykh platform masovykh vidkrytykh onlain-kursiv (MVOK) [The essence and features of Ukrainian platforms of massive open online courses (MOOC)]. *Innovatyka u vykhovanni*, 11 (2), 165–173. [in Ukrainian].
4. Терлецька Т. С. Аналіз використання масових відкритих онлайн курсів в освітньому процесі університету на прикладі спеціальності «Дошкільна освіта». *Open educational e-environment of modern University*. 2020. Вип. 8. С. 136–146.

- Terletska, T. S. (2020). Analiz vykorystannia masovykh vidkrytykh onlain kursiv v osvitnomu protsesi universytetu na prykladi spetsialnosti «Doshkilna osvita» [Analysis of the use of mass open online courses in the educational process of the university on the example of the specialty «Preschool Education»]. *Open educational e-environment of modern University*, 8, 136–146 [in Ukrainian].
5. Шарова Т. М., Шаров С. В. Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця. *Young Scientist*. 2018. Вип. 9.1 (61.1). С. 137–140.
Sharova, T. M., Sharov, S. V. (2018). Masovi vidkryti onlain kursy yak mozhlyvist pidvyshchennia konkurentospromozhnosti fakhivtsia [Massive open online courses as an opportunity to increase the competitiveness of a specialist]. *Young Scientist*, 9.1 (61.1), 137–140 [in Ukrainian].
6. Shalatska H. M. The Efficiency of MOOCs Implementation in Teaching English for Professional Purposes. *Informational Technologies and Learning Tools*. 2018. Vol 66 (4). P. 186–196.
Shalatska, H.M. (2018). The Efficiency of MOOCs Implementation in Teaching English for Professional Purposes. *Informational Technologies and Learning Tools*, 66 (4), 186–196 [in English].

Havrylenko Svitlana

ORCID 0000-0001-7950-2545

Lecturer of Foreign Languages Department
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) Email: svetik.tashlyk@gmail.com

Kashpur Svitlana

ORCID 0000-0001-8683-1443

Lecturer of Foreign Languages Department
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: lanagirrl@gmail.com

Siroshtan Yana

ORCID 0000-0002-1405-3475

Lecturer of Foreign Languages Department
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) Email: yana.polulyakh@gmail.com

FEASIBILITIES OF UKRAINIAN MASSIVE OPEN ONLINE COURSES DURING STUDYING OF A FOREIGN LANGUAGE

The article reveals the feasibilities of using Ukrainian Massive Open Online Courses at the English Language classes and their implementation during distance learning at higher education institutions.

Due to the necessity of providing stable and continuous learning under matrial law, the application of Massive Open Online Courses is an integral component of educational process.

Article's purpose is to analyze the advisability of using Massive Open Online Courses and the opportunity of their implementation during teaching of foreign languages (English) at higher education institutions.

Methodology. To obtain the most significant results of the study, the methods of theoretical analysis, juxtaposition, comparison, systematization and generalization are used.

Scientific novelty. The article outlines the peculiarities and advantages of Massive Open Online Courses during teaching of foreign languages (English). Materials from Ukrainian Massive Open Online Courses such as Prometheus and EdEra (Educational Era) are offered for analysis.

Conclusions. Massive Open Online Courses is a topical subject for a modern scientific community. Peculiarities and the role of Massive Open Online Courses are investigated, patterns of implementation of such courses during teaching English are studied. It has been proven that Massive Open Online Courses may become an integral component of educational process in distant format providing their application is well thought-out. Sample of the courses, that are optimal for applying at the English Language classes, are described in detail. The prospect of further research is to develop a technology for combining online courses with other methods of creative activity during teaching of foreign languages (English).

Key words: Massive Open Online Courses, distance learning, higher education institution, online education, foreign language (English)

Стаття надійшла до редакції: 24.04.2023

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор О.О. Лілік